

Meer partijpolitiek na verkiezingen?

Waterschappen bekennen kleur

Dit jaar worden de waterschapsverkiezingen tussen 13 en 25 november voor alle waterschappen tegelijk gehouden. Hierbij wordt voor het eerst een lijstenstelsel gehanteerd. Welke impact heeft dat op het bestuur van de waterschappen en wat merken we ervan op het gebied van gebiedsontwikkeling aan het water? Een rondvraag bij diverse – nauw betrokken – professionals.

tekst miriam boschaart :: beeld anp

M

eer herkenbaarheid en verdere professionalisering: Sybe Schaap, voorzitter van de Unie van Waterschappen en dijkgraaf in het waterschap Groot Salland, juicht de nieuwe manier waarop de waterschapsverkiezingen worden georganiseerd toe. Bij de waterschapsverkiezingen in november 2008 wordt onder de nieuwe Waterschapswet voor het eerst een lijstenstelsel gehanteerd. Hierdoor mogen dus ook politieke partijen voor het eerst deelnemen. Voorheen werden mensen nog op persoonlijke titel verkozen. Voor de overige categorieën eigenaren (onbebouwde onroerende zaken, eigenaren natuurterreinen en eigenaren bedrijfsgebouwen) geldt nu een bijzondere verkiezingsprocedure.

quickscan

Politieke partijen en nieuwe (water) organisaties kunnen zich dit jaar voor het eerst beschikbaar stellen voor de waterschapsverkiezingen. Een ingrijpende wijziging ten opzichte van het personenstelsel dat voorheen werd gebruikt. Wat dit zal betekenen voor de waterschappen – en voor gebiedsontwikkeling op en aan het water – zal in november duidelijk worden.

Schaap: 'Veel waterschappen zijn zo groot geworden dat het kiezen van bestuurders op persoonlijke titel achterhaald werd. De burgers kennen die mensen helemaal niet meer.' En dus zien we nu politieke partijen in de waterschapsverkiezingen, maar ook landelijke, regionale en lokale organisaties die zich verkiesbaar stellen. De animo was groot; maar liefst 3.000 kandidaten hebben zich laten registreren voor de circa 500 plaatsen in de waterschapsbesturen. Voor iedere bestuursfunctie zijn er dus zes kandidaten die zich verkiesbaar hebben gesteld. En dat levert een geheel nieuw politiek spectrum op, dat zich op dit moment aan het vormen is. Volgens politicoloog André Krouwel (Vrije Universiteit Amsterdam) een unicum, want: 'hoe vaak maak je dat nu mee? Hier ontstaat iets geheel nieuws.' Nou ja, nieuw? De waterschappen vormen een van de oudste democratische instituties in Nederland en zijn de feitelijke grondleggers van het poldermodel. Waterschappen zorgen namelijk van oudsher – namens de bewoners van een bepaald gebied – voor de waterhuishouding. Daarbij

ging het voorheen vooral om het buiten houden van het water. Een algemeen belang waarbij de polderbewoners genoodzaakt waren samen te werken. En hoewel tegenwoordig de gemalen vrijwel overal de taak van de windmolens hebben overgenomen, gaat dat nog altijd niet vanzelf. En daarbij gaat het al lang niet meer alléén over de waterkering.

Highlights

Krouwel houdt zich bezig met het samenstellen van een Kieskompas voor de komende verkiezingen en spreekt daarvoor alle partijen die zich verkiesbaar hebben gesteld. 'Grote thema's op dit moment zijn veiligheid, klimaatverandering, het menselijk ingrijpen versus functie volgt water, verdroging, flora en fauna, economie en recreatie versus landbouw en natuur, drinkwater en financiën.' En dat zijn de highlights die hij er op het eerste gezicht uitpikt. Regionaal en lokaal zijn de thema's steeds verschillend – aan de kust spelen andere zaken dan in de polder – en uiteraard liggen per partij de soms bijzondere accenten

Wat doet het waterschap?

◇ Waterstaatszorg

De waterschappen zijn ervoor verantwoordelijk om namens de bewoners van een bepaald gebied de waterhuishouding te regelen. Dat gebied wordt bepaald door stroomgebieden, niet door gemeente- of provinciegrenzen. Daarbij onderscheiden waterschappen zich door hun taak. Hebben provincies en gemeenten in principe een onbepaalde taak; die van de waterschappen is bepaald. Bepalend voor provincie en gemeente is het gebied waarbinnen zij verschillende taken vervullen (territoriale decentralisatie). Bepalend voor het waterschap is zijn taak (of functie) en die ligt uitsluitend op het gebied van de waterstaatszorg. Deze beperking van de taak maakt het waterschap tot een lichaam van functionele decentralisatie.

◇ Taken

De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de waterkeringszorg (zoals duinen, dijken en kades), het waterkwantiteitsbeheer (door het gebied te bemalen of door middel van inlaten kan het waterpeil worden beïnvloed – overtollig water wordt afgevoerd en tekorten worden aangevuld) en het waterkwaliteitsbeheer (zoals het zuiveren van afvalwater). Daarnaast houden zij zich ook bezig met wegenbeheer en vaarwegenbeheer als daar bovengemeentelijke belangen bij zijn betrokken.

◇ Heffingen

Voor de financiering van de verschillende taken van de waterschappen konden zij in de oude situatie diverse belastingen (voor waterkwantiteit, waterkering en het kwaliteitsbeheer van oppervlaktewateren) heffen. Deze belastingen waren veelal dekkend, zodat de waterschappen niet afhankelijk zijn van een fonds dat door de rijksoverheid wordt gevuld. De vernieuwde Waterschapswet introduceert één watersysteemheffing in plaats van de huidige heffingen. De zuiveringsheffing blijft ongewijzigd.

◇ Unie van Waterschappen

De Nederlandse waterschappen (26 in totaal) zijn verenigd in de Unie van Waterschappen. Deze unie behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen voor een goede waterstaatsverzorging binnen het waterschapsbestel.

verschillend. En dat maakt de nieuwe opzet volgens Krouwel zo waardevol: 'Op dit moment zal iedere partij – voor zichzelf en nog belangrijker: voor de burger – helder moeten maken welke standpunten zij inneemt. En daarbij draait het er eveneens om het belang van het waterschap helder te maken. Jarenlang zijn de opkomsten voor de verkiezingen laag geweest. Dat is vreemd, want water raakt ons allemaal en we dragen er allemaal – ook financieel – aan bij. Maar vaak wordt gedacht: "als ik de kraan opendraai, heb ik schoon water, de vijver in het park ligt er mooi bij en de dijk is geweldig om overheen te fietsen." Dat daar achter de schermen, door duizenden mensen dag in dag uit aan wordt gewerkt, wordt zelden beseft.'

Herntaken

Een schone taak voor dat nieuwe politieke spectrum dus? Krouwel: 'Inderdaad. De waterschappen hebben jarenlang een relatief onzichtbare positie ingenomen. Deze verkiezingen bieden een prachtige kans om uit te leggen waar het waterschap voor staat en welke impact zijn werk heeft.'

Sybe Schaap van de Unie van Waterschappen: 'Wij zijn natuurlijk, politiek gezien, jarenlang een bijzondere instantie geweest. We hadden ons eigen kiessysteem, onze eigen centen en onze eigen koers. In de praktijk werd natuurlijk gezocht naar die aansluiting bij andere overheidslagen – gemeenten, provincies – maar deze nieuwe manier van kiezen zorgt ervoor dat we ook politiek mee gaan doen. Bovendien geeft het de burger op een transparantere manier greep op het beleid.' En niet te onderschatten is de sowieso toenemende aandacht voor water, klimaat en ruimte en het onlangs verschenen advies van de Deltacommissie. Daar was Schaap nauw bij betrokken, en hij is heel tevreden over met name de praktische manier waarop water nu aandacht krijgt. Toch speelt de discussie over de taken van het waterschap, ook bij de voorbereiding op de verkiezingen, een grote rol. Krouwel: 'De kerntaken van de waterschappen zijn helder, maar in de praktijk houden de waterschappen – de ene meer dan de andere – zich ook bezig met ◇

allerlei aanverwante zaken. Moet je daar geld en middelen voor vrijmaken? Daar wordt heel verschillend over gedacht.'

Lokaal

Hans Waals, hoofd van de afdeling Beleid bij het waterschap Hollandse Delta (Zuid-Holland) herkent dat sterk. 'De vraagstukken waar aan gewerkt wordt, raken steeds meer disciplines en betrokken instanties. Dat blijkt ook uit het advies van de Deltacommissie. Water is een ordenend en sturend element dat veel functies raakt: wonen, werken, recreëren, veiligheid, verkeer en vervoer, waterkwaliteit, enzovoorts. Een ingreep in het ene deel van de waterhuishouding heeft vaak enorme gevolgen voor de rest. Een waterschap heeft redelijk veel beleidsvrijheid om datgene op te pakken wat het nodig acht, en bovendien beschikt het over enorm veel kennis en ervaring. Maar waar trek je de grens? In mijn optiek moet er vooral lokaal worden samengewerkt. Provincies, gemeenten en waterschappen moeten elkaar meer opzoeken. Dat kan niet

anders; de gemiddelde vierkante meter grond in Nederland heeft zo'n drie of vier bestemmingen, verschillende functies. Je hebt elkaar nodig als je

De waterschappen hebben jarenlang een relatief onzichtbare positie ingenomen. Deze verkiezingen bieden een prachtige kans om uit te leggen waar het waterschap voor staat.

daar aan het werk gaat. Als je bijvoorbeeld bij het vernieuwen van een dijk – typisch het aandachtsgebied van het waterschap – ook investeert in recreatie op die dijk – een verantwoordelijkheid en keuze van de gemeente – sla je twee vliegen

FOTO

Waterschappen doen er veel aan om hun verkiezingen onder de aandacht te brengen van de bevolking. Zo zwom Olympisch kampioen Maarten van der Weijden 17 oktober op uitnodiging van Hoogheemraadschap Rijnland bij de Leidse Koornbrug. 'We willen aandacht trekken, laten we daar niet omheen draaien', zei dijkgraaf Gerard Doornbos van Rijnland in het Leidsch Dagblad. En met succes, want volgens de krant was er aanzienlijk meer media afgestroomd op deze stunt dan op de presentatie van de lijsttrekkers van de negen partijen die meedoen aan de verkiezingen, een paar dagen eerder.

En de opkomst...

Waterschapsverkiezingen kennen doorgaans lage opkomstcijfers. Bij de vorige verkiezingen lag het opkomstpercentage op 23 procent. Naar verwachting zullen de partijen – veel meer dan in het oude kiesstelsel – campagne gaan voeren om hun posities onder de aandacht van de burgers te brengen. Ook het Kieskompas moet burgers over de streep trekken om te gaan stemmen.

Uit onderzoek van TNS-NIPO, in opdracht van de Nederlandse Waterbond, blijkt echter dat slechts 12 procent van de bevolking weet dat de verkiezingen binnenkort plaatsvinden. Het onderzoek werd eind augustus uitgevoerd, de landelijke verkiezingscampagne ging pas op 1 oktober van start.

Een opvallende conclusie uit het onderzoek is dat de introductie van de politieke partijen en andere groepen bij de waterschappen de Nederlanders matig interesseert: 19 procent gaf aan daardoor 'meer geneigd' te zijn te gaan stemmen dan anders. Eenmaal op de hoogte van de verkiezingen in november verwacht bijna de helft van de ondervraagden (49 procent) 'zeker' of 'waarschijnlijk' te zullen gaan stemmen. De belangrijkste reden (58 procent) om te gaan stemmen is van financiële aard: belastingen, rekeningen, waterschapskosten. De veiligheid van Nederland ('droge voeten') en het zuiveren van afvalwater volgen met 51 en 49 procent.

Met de bekendheid met het werk van waterschappen is het niet best gesteld. Ruim driekwart van de ondervraagden geeft aan 'slecht' tot 'heel slecht' op de hoogte te zijn met de werkzaamheden en diensten van waterschappen. De Nederlandse Waterbond tekent bij deze onderzoeksresultaten aan 'dat de waterschappen kennelijk en helaas nog altijd de onbekendste bestuurslaag in Nederland zijn. Het is ook bij de komende verkiezingen de vraag of zij er (op tijd) in slagen de altijd lage opkomsten op te vijzelen. Te hopen is van wel.' De komst van politieke partijen en andere belangengroeperingen bij de waterschappen vindt de Waterbond een goede zaak. 'Het werk van de waterschappen raakt steeds meer andere sectoren in de samenleving. Hun beleid is in toenemende mate onderhevig aan andere maatschappelijke en politieke prioriteiten. Dat veronderstelt transparante politieke besluitvorming.'

in één klap. Maar dan moet je elkaar wel weten te vinden.'

Groene groeperingen

Hoe dat straks een plekje gaat krijgen in de nieuwe waterschapsbesturen hangt vooral af van het kiesgedrag van de burgers. En daarbij hoopt Krouwel op een hogere opkomst dan de 23 procent vier jaar geleden. 'Anders bestaat het gevaar dat zogenaamde gepassioneerde minderheden, die sterk voor een bepaald issue staan, heel gemotiveerd zijn om op te komen. Ik denk dat bij de aanstaande waterschapsverkiezingen de groene groeperingen flink campagne gaan voeren. Zij zijn zich sterk aan het verenigen en maken brede coalities. Opvallend, want in de landelijke politiek zijn de groene, links progressieve partijen juist heel versplinterd.' Krouwel verwacht dan ook dat de waterschapsverkiezingen een heel eigen beeld zullen laten zien ten opzichte van de landelijke politiek. In de gesprekken die hij voert met alle partijen drukt hij hen op het hart om tijdens de verkiezingen in ieder geval

niet te polderen. 'Hoe sterker een partij haar standpunten uitdraagt en kan laten zien waarin ze verschilt van andere partijen, des te beter. Op die manier wordt het voor de burger helder. Natuurlijk moet je daarna samenwerken in het nieuwe bestuur en zoek je wel de gemene delers op. Maar helderheid is op dit moment cruciaal.'

Lange termijn

Hans Waals kijkt de komende verkiezingen met enige aarzeling tegemoet. 'De dynamiek van de Haagse geldingsdrang – binnen vier jaar de belangrijkste punten scoren – past niet goed bij de waterschappen. Die zijn gewend vooruit te kijken, want ingrepen kunnen op de langere termijn enorme gevolgen hebben. Ook de Deltacommissie legt veel nadruk op die langetermijnvisie. In onze besturen zitten mensen vaak drie tot vier periodes van vier jaar uit. Die continuïteit is belangrijk. Bovendien werden besluiten vaak unaniem genomen. Ik hoop dat in de nieuwe besturen die langetermijnblik niet verloren gaat.' Sybe Schaap heeft daar niet zo'n angst voor. 'Het is een boeiend

CV

↳ Sybe Schaap

Sybe Schaap is al zeventien jaar actief bij de waterschappen. Hij was onder andere dijkgraaf van het voormalige waterschap Noordoostpolder en voorzitter van het vroegere Zuiveringsschap West-Overijssel. Op dit moment is hij dijkgraaf (voorzitter) van het waterschap Groot Salland. Hij combineert die functie met het voorzitterschap van de Unie van Waterschappen.

↳ André Krouwel

André Krouwel is universitair docent Politicologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en gespecialiseerd in politieke partijen, sociale bewegingen en democratiseringsprocessen in centraal en Oost-Europa. Krouwel is wetenschappelijk directeur van Kieskompas, een project dat vooral in Amerika succesvol is. In Nederland ontwikkelde hij het Kieskompas voor de Tweede Kamerverkiezingen en op dit moment voor de waterschapsverkiezingen.

↳ Hans Waals

Hans Waals is hoofd beleid bij het waterschap Hollandse Delta en is nauw betrokken bij het Europese urban flood managementproject in Dordrecht. Het waterschap Hollandse Delta draagt zorg voor de waterhuishouding op de Zuid-Hollandse eilanden. Hollandse Delta heeft ruim 550 medewerkers en de begroting bedraagt circa 121 miljoen euro.

avontuur; we hoeven er niet zo bang voor te zijn. Ik denk dat we de burger meer recht doen met deze nieuwe opzet, en daar gaat het om.'

Waterautoriteit

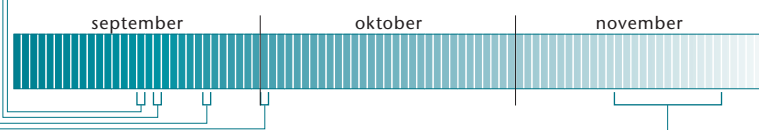
Hoe zit het met de ontwikkelingen op en aan het water? Zullen er grote veranderingen in komen? Dat hangt uiteraard vooral af van de standpunten van de partijen en vervolgens de keuze die de burger maakt, zoals Krouwel al aangaf. Het is wat dat betreft nog net wat te vroeg om daar een goede inschatting van te kunnen maken, vindt hij. Schaap verwacht dat gebiedsinrichting op en aan het water de komende jaren hoe dan ook een grotere rol gaat spelen. 'Water en ruimtelijke ordening zijn sterk met elkaar verweven, en ook in beleid en uitvoering kruipen we steeds dichterbij elkaar toe.' Ook Waals ziet in de praktijk dat waterschappen – traditioneel gezien niet altijd even happig op woningen, bedrijven en recreanten in hun werk- en beschermingsstroken – daar steeds meer voor openstaan. 'Het gebied tussen rivier en dijk – daar waar de meeste ontwikkelingen plaatsvinden – is een grijs gebied; zowel de waterschappen als Rijkswaterstaat vervullen daar een rol. Maar daar waar RWS vooral uitvoerend te werk gaat, kan het waterschap een adviserende rol vervullen. Het waterschap is de regionale waterautoriteit en die rol eist het steeds meer op.' *

Facts & Figures

↳ Waterschapsverkiezingen 13 – 25 november

↳ De waterschapsverkiezingen chronologisch

- 16 september kandidaten schrijven zich in voor een functie in een van de waterschapsbesturen.
- 18 september De stembureaus toetsen de geldigheid van de kandidaatstellingen.
- 24 september De stembureaus stellen de nummering van de lijsten vast en maken die bekend.
- 1 oktober De landelijke verkiezingscampagne gaat van start.
- 13 t/m 25 november Waterschapsverkiezingen: iedereen van 18 jaar of ouder kan zijn stem uitbrengen voor een nieuw bestuur van het waterschap in zijn of haar eigen omgeving.

↳ Inschrijvingen

- 3.000 kandidaten

Op 16 september hadden zich zo'n 3.000 kandidaten laten registreren voor de circa 500 plaatsen in de waterschapsbesturen. Dat betekent dat voor iedere bestuursfunctie zich 6 kandidaten verkiesbaar hebben gesteld.

• 250 groeperingen

Uit het hoge aantal registraties van belangengroeperingen ('partijen') blijkt een grote belangstelling. In heel Nederland hebben zich in totaal bijna 250 groeperingen laten registreren.

• Gemiddeld 9 groeperingen per waterschap

Per waterschap doen gemiddeld 9 groeperingen mee.

• Landelijk en regionaal

Politieke partijen – waaronder CDA, PvdA, VVD, ChristenUnie, SGP en PvdD – maken ongeveer de helft van het aantal registraties uit. Daarnaast zijn er twee landelijke organisaties, Water Natuurlijk en de Algemene Waterschapspartij, die in vrijwel alle waterschappen meedoen. Tot slot hebben uiteenlopende regionale groeperingen zich voor de komende verkiezingen laten registreren.

↳ Meer informatie

- Unie van Waterschappen
- Waterschapsverkiezingen

www.uvw.nl

www.waterschapsverkiezingen.nl